

คู่มือการใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง
(Light compound microscope)

นางสาวรัชชณา ปราบไกรศรี
ตำแหน่งนักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ

สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

คำนำ

การจัดทำคู่มือการใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสงฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการใช้งานกล้องจุลทรรศน์ตลอดจนการแลรักษาที่ถูกต้อง ให้กับผู้ที่มาขอใช้บริการทั้งหน่วยงานภายนอกและภายใน เนื่องจากกล้องจุลทรรศน์เป็นเครื่องมือที่มีราคาสูง ผู้ใช้งานจะต้องใช้งานได้อย่างถูกวิธี และสามารถดูแลรักษาเบื้องต้นได้ ผู้เขียนหวังว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทั้งในและนอกสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบ้างไม่มากก็น้อย หากมีข้อเสนอแนะหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับและขออภัย มา ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวรัฐชนา ปราบไกรศรี

มีนาคม 2567

	<p>คู่มือการปฏิบัติงาน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช</p>	<p>ฉบับแก้ไข : 03 หน้า : 1 ของ 6</p>
<p>เรื่อง การใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง</p>		<p>วันที่ประกาศใช้</p>

การใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง (Light compound microscope)

1. วัตถุประสงค์ (Purpose)

เพื่ออธิบายการใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง (Light compound microscope) ยี่ห้อ OLYMPUS รุ่น CX22RFS1

2. ขอบเขตของงาน

หน่วยงานภายใน สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

3. คำจำกัดความ

3.1 ผู้รับบริการ หมายถึง ผู้ที่มาขอใช้บริการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการ บุคลากรสายสนับสนุน นักศึกษา และบุคคลภายนอก

3.2 ผู้ให้บริการ หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่ให้บริการการเรียนการสอนภาคปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ นักวิทยาศาสตร์ เจ้าหน้าที่ หรือบุคคลกรอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

3.3 กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง หมายถึง เครื่องมือที่ใช้เป็นมาตรฐานเพื่อศึกษารูปร่าง ลักษณะโครงสร้างภายในของพืช สัตว์ แบคทีเรีย ยีสต์ เชื้อรา และจุลินทรีย์

4. ผู้รับผิดชอบ

4.1 บุคลากรประจำห้องปฏิบัติการสาขาวิชาชีววิทยา นางสาวรัชชญา ปราปไกรชี

5. ระเบียบ/เงื่อนไข/ข้อกำหนดในการปฏิบัติงาน

-

6. เอกสารและฟอร์มที่เกี่ยวข้อง

	คู่มือการปฏิบัติงาน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	ฉบับแก้ไข : 03 หน้า : 2 ของ 6
เรื่อง การใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง		วันที่ประกาศใช้

- 6.1 ภาพแสดงส่วนประกอบต่างๆ ของกล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง จากเอกสารหมายเลข ScT-BIO 001
- 6.1 แบบบันทึกการตรวจสอบและการบำรุงรักษากล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง จากเอกสารหมายเลข ScT-BIO 002
- 6.2 Flow Chart แสดงขั้นตอนการใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง

7. หลักการ (Principle)

หลักการ (Principle) กล้องจุลทรรศน์เป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นและสำคัญสำหรับการศึกษาด้านจุลชีววิทยา เพราะกล้องจุลทรรศน์ช่วยให้เห็นและทราบรายละเอียดต่างๆ ของวัตถุตัวอย่างที่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า ภาพที่เห็นได้จากกล้องจุลทรรศน์ที่ใช้แสง (Light compound microscope) ที่ใช้ในห้องปฏิบัติการสามารถขยายได้ 10-1000 เท่า กล้องจุลทรรศน์โดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังรูปที่ 1 (เอกสารหมายเลข ScT-BIO 001)

8. เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Associated document)

-

9. ความปลอดภัย (Safety)

- 9.1 ใช้กำลังไฟฟ้า 220 โวลต์
- 9.2 ติดตั้งกล้องบนพื้นที่เรียบและมั่นคงเพื่อป้องกันการสั่นสะเทือน
- 9.3 ไม่ควรติดตั้งกล้องใกล้หน้าต่างและอ่างล้างมือ
- 9.4 ห้องที่ติดตั้งกล้องควรเป็นห้องที่ปราศจากฝุ่น มีอุณหภูมิไม่สูงจนเกินไป
- 9.5 ถ้าจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายกล้อง ควรทำด้วยความระมัดระวัง โดยใช้มือขวาจับส่วนบนของกล้อง ส่วนมือซ้ายรองฐานกล้อง
- 9.6 ควรเช็ดเลนส์ทุกครั้งหลังจากที่ใช้งานเสร็จด้วยกระดาษเช็ดเลนส์ แอลกอฮอล์ หรือ Xylene

10. เครื่องมือที่ใช้ (Equipment and supplies)

- 10.1 กระจก Slide
- 10.2 กระจกปิดสไลด์ (Cover slip)

	<p>คู่มือการปฏิบัติงาน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช</p>	<p>ฉบับแก้ไข : 03 หน้า : 4 ของ 6</p>
<p>เรื่อง การใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง</p>		<p>วันที่ประกาศใช้</p>

13. ส่วนประกอบของกล้องจุลทรรศน์

13.1 เลนส์ใกล้ตา (Ocular หรือ Eye piece) เป็นส่วนที่ดูภาพจากกล้องจุลทรรศน์ สวมอยู่ที่ปลายด้านบนของ Body tube ถอดเปลี่ยนได้ การใช้จึงต้องระวังหลุด โดยเฉพาะถ้าถือกล้องเอียงจะทำให้หลุดหล่นเกิดการเสียหายได้ กล้องบางรุ่นมีเลนส์ใกล้ตา 2 อันเรียกว่า Binocular สามารถปรับความห่างของเลนส์ทั้งสองอันให้เหมาะสมกับความห่างของตาแต่ละคนได้

13.2 ลำกล้อง (Body tube) เป็นท่อตรงอยู่ระหว่าง Revolving Nose Piece กับเลนส์ใกล้ตาหรือ Ocular ความยาวลำกล้องแต่ละรุ่นยาวไม่เท่ากัน บางรุ่นอาจจะอยู่ในแนวตั้ง บางรุ่นอาจจะอยู่ในแนวเอียง

13.3 รีโวลวิงโนสพีซ (Revolving Nose Piece) ลักษณะเป็นแผ่นกลมมีเลนส์วัตถุติดอยู่สามารถหมุนได้รอบ เพื่อปรับเลนส์วัตถุกำลังขยายต่างๆ ตามต้องการ

13.4 แท่นวางวัตถุตัวอย่าง (Stage) ลักษณะเป็นแท่นสี่เหลี่ยม ตรงกลางมีช่องสำหรับให้แสงผ่านขึ้นมาจาก Condenser เข้าสู่เลนส์วัตถุ

13.5 เลนส์รวมแสง (Condenser) เป็นชุดเลนส์รวมแสงเพื่อให้เกิดความเข้มข้นของแสงมาก สามารถปรับ Condenser ได้โดยหมุน Adjustment knob ให้เคลื่อนขึ้นลงเพื่อให้แสงเข้าไปได้พอเหมาะกับวัตถุตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

13.6 ล้อหมุนปรับภาพหยาบ (Coarse adjustment knob) ล้อปรับโฟกัสหยาบเมื่อหมุนล้อชุดนี้ทำให้การปรับโฟกัสได้เร็วขึ้น

13.7 กระจกสะท้อนแสง (Mirror) เป็นกระจกสองหน้า หน้าหนึ่งแบนราบอีกหน้าหนึ่งเว้าเล็กน้อยทำหน้าที่สะท้อนแสงให้ผ่านวัตถุตัวอย่างเข้าสู่เลนส์วัตถุ กล้องจุลทรรศน์รุ่นใหม่ๆ มีหลอดไฟฟ้าแทนกระจก เมื่อเปิดไฟของกล้องแสงจะส่องผ่านวัตถุตัวอย่างเข้าสู่เลนส์วัตถุได้โดยตรง

13.8 ฐาน (Base) ฐานของกล้องจุลทรรศน์มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละรุ่นและ Model เช่น อาจจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะคล้ายเกือกม้า เป็นต้น

13.9 ล้อหมุนปรับภาพละเอียด (Fine adjustment knob) ล้อปรับโฟกัสละเอียด เมื่อหมุนล้อโฟกัสชุดนี้แท่นวางวัตถุหรือชุดเลนส์วัตถุเคลื่อนที่ได้ช้ามาก ปกติจะใช้ปรับเพื่อให้เห็นภาพคมชัดหรือในกรณีที่ใช้เลนส์กำลังขยาย 40 เท่า, 100 เท่า

	คู่มือการปฏิบัติงาน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	ฉบับแก้ไข : 03 หน้า : 5 ของ 6
เรื่อง การใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง		วันที่ประกาศใช้

14.2 การรักษาความสะอาดกล้องจุลทรรศน์ หลังจากใช้กล้องแล้วทุกครั้งก่อนนำไปเก็บ จะต้องทำความสะอาดเช็ดให้แห้ง การทำความสะอาดเลนส์ให้ใช้เฉพาะกระดาษเช็ดเลนส์และน้ำยาทำความสะอาดเลนส์ โดยใช้กระดาษเช็ดเลนส์เช็ดที่เลนส์เพื่อทำความสะอาด

14.3 การระวังในขณะที่ปรับโฟกัส ถ้าเป็นเลนส์ที่กำลังขยาย 40 เท่าและ 100 เท่า ก่อนจะหมุนล้อปรับโฟกัสให้ดูทางด้านข้าง (ยังไม่ดูทาง Ocular) หมุนล้อโฟกัสละเอียดช้าๆ จนเลนส์เคลื่อนเข้าใกล้กันสไลด์ จึงเปลี่ยนไปดูผ่านทาง Ocular และหมุนล้อปรับละเอียดจนเห็นภาพคมชัดจน

14.4 ข้อความระวังก่อนที่จะวางสไลด์ลงบนแท่น ให้ตรวจสอบให้แน่ใจว่าได้เช็ดทำความสะอาดด้านล่างจนแห้งแล้ว และวางสไลด์โดยให้แผ่น Coverslip อยู่ด้านบนเสมอ

14.5 การเก็บกล้องจุลทรรศน์ หลังจากทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว ก่อนนำเข้าเก็บให้หมุน Revolving nose piece เปลี่ยนให้เลนส์ที่กำลังขยายต่ำสุดไปอยู่ตรงกลาง

14.6 กล้องจุลทรรศน์ที่ใช้หลอดไฟฟ้าเป็นต้นกำเนิดแสง เมื่อหยุดดูหรือหยุดส่องทุกครั้งให้ปิดสวิทช์ เพื่อรักษาอายุการใช้งานของหลอดไฟ

หลักในการเตรียมสไลด์สด

วัสดุตัวอย่างที่ต้องการศึกษาต้องบางพอที่แสงผ่านได้ดี และวางบนสไลด์ ปิดด้วย Cover slip ก่อนนำไปส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์ ให้เช็ดด้านล่างสไลด์ให้แห้งและสะอาด ไม่เช่นนั้นจะทำให้สไลด์ติดกับแท่นวางสไลด์ เคลื่อนที่ได้ยากและยังทำให้กล้องสกปรก ราเจริญได้ง่ายทำให้กล้องเสียหายได้

วิธีการเตรียมสไลด์

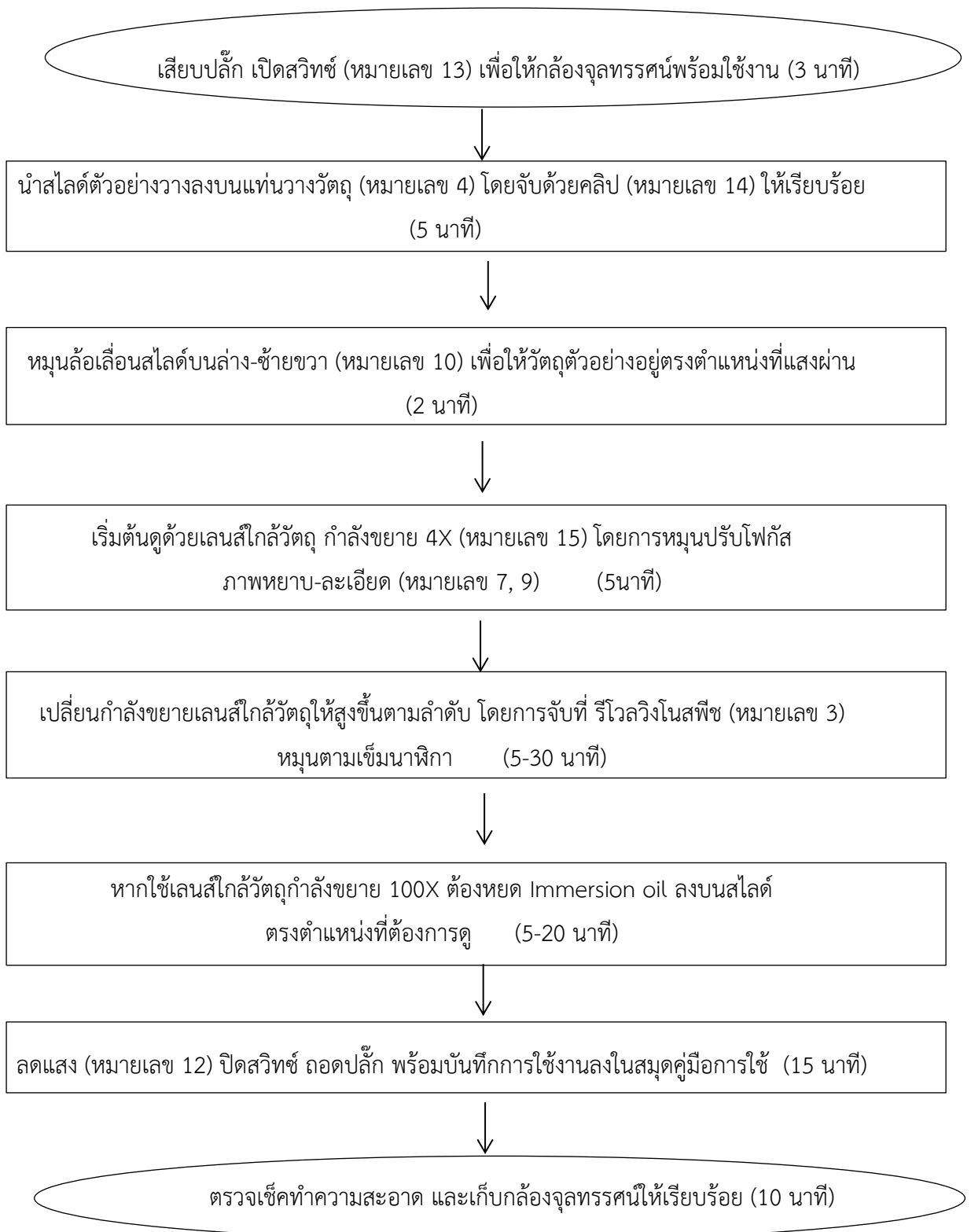
ตัวอย่างเป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก เช่น สาหร่าย ใบสาหร่ายหางกระรอก โปรโตซัว สามารถใช้ทั้งหมดโดยไม่ต้องตัดออกเป็นชิ้นเล็กๆ เรียกว่าทำ Whole mount เตรียมได้ดังต่อไปนี้

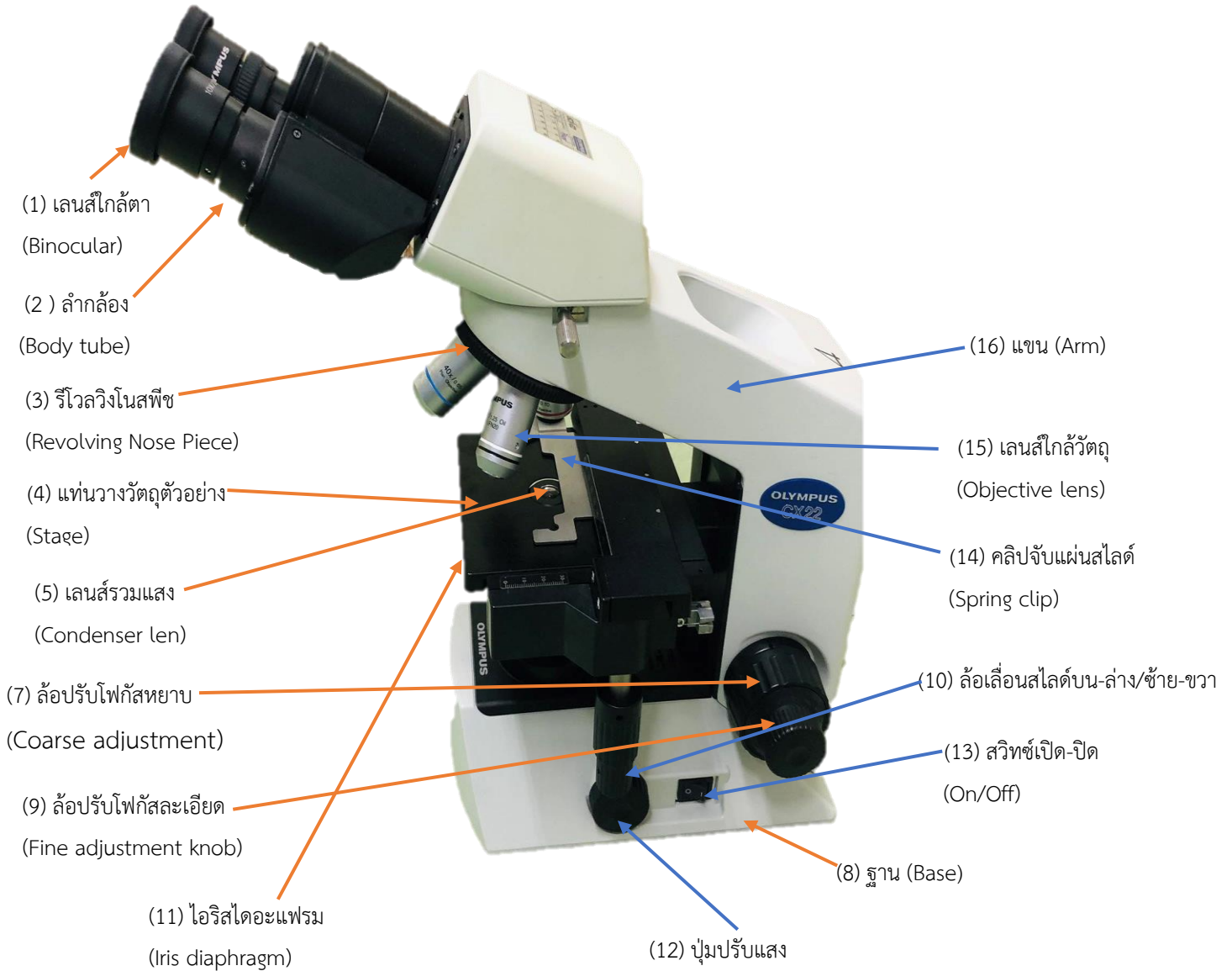
1. หยดน้ำที่มีตัวอย่างสาหร่าย หรือ โปรโตซัว ลงบนสไลด์ที่สะอาด ถ้าตัวอย่างมีขนาดใหญ่พอที่จะเห็นได้ด้วยตาเปล่า ให้หยดน้ำลงบนสไลด์ 1 หยด ใช้ฟู่กันหรือเข็มเขี่ยตัวอย่างลงบนหยดน้ำ
2. จับขอบ Cover slip วางให้ขอบด้านหนึ่งแตะกับหยดน้ำ สังเกตว่าเมื่อน้ำแผ่ไปตลอดความยาวของขอบ Cover slip แล้วค่อยๆ เอียงลงเล็กน้อย ใช้เข็มเขี่ยหรือฟู่กันประคอง Cover slip ไว้ ค่อยๆ หย่อนลงจนปิดสนิท ถ้าทำได้ถูกต้องและดี จะปิดสนิท ไม่มีฟองอากาศอยู่ภายใต้ Cover slip

Work Flow แสดงขั้นตอนการใช้กล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง

(ดูรายละเอียดประกอบการใช้งานจากเอกสารหมายเลข ScT-BIO 001)

รูปที่ 1 ภาพแสดงส่วนประกอบต่างๆ ของกล้องจุลทรรศน์ชนิดใช้แสง

